

6

Vergeeten racisme

Discriminatie van Aziaten telt niet mee in de statistieken. Waarom niet?

De angst voor een lege campus Hoe moet het verder met het onderwijs? Opleidingen zijn bang voor thuisblijvers en worstelen met de verdeling van online en fysieke colleges. 'Laten we alleen livestreams behouden'

4

14

Drumbeest Op zijn 80^e verjaardag gaat Han Bennink nog steeds tekeer

Rechten wil protocol tegen botte mails

Om te voorkomen dat studenten botte mails naar docenten sturen, wil de faculteit Rechten een nieuwe mail-etiquette. 'De vorige is archaisch.'

DOOR VINCENT BONGERS

Eerder vestigde personeelsraadslid en universitair hoofddocent Michiel van Emmerik in de faculteitsraad de aandacht op schofferende en agressieve mails die zijn collega's en hij van boze studenten ontvingen, bijvoorbeeld als iets misgaat met online tentamens.

'Er wordt vrij vaak op de persoon gespeeld', zei Van Emmerik toen. 'Soms gaat het zelfs om discriminerende uitlatingen. Die komen hard aan, vooral bij jonge docenten die dat nog niet gewend zijn. Voor bepaalde studenten is het blijkbaar niet duidelijk hoe je je moet gedragen.'

'Ik heb wel mailwisselingen gezien die heel schokkend zijn', reageerde bestuurslid Ton Liefwaard. 'Ik ben daar erg van geschrokken.'

Van Emmerik kwam tijdens de laatste raadsvergadering terug op het onderwerp. 'Na publicaties over dit onderwerp in onder andere *Mare* heb ik ontzettend veel reacties gehad, van andere faculteiten maar ook van andere universiteiten. Ik was daar echt door verrast.' Hij vroeg vervolgens aan het bestuur welke acties er worden genomen om het probleem aan te pakken. 'We hebben eerst rondgevraagd binnen de faculteit', antwoordde Liefwaard. 'De reactie die we vaak kregen van medewerkers was om van alles vast te leggen in regels. Er is blijkbaar sterk de neiging om meteen in de protocollering te schieten. Ik vind dat eigenlijk niet voldoende om dit probleem op te lossen.'

Hij had na het informeren bij Rechten zijn onderzoek breder getrokken. 'Ik heb binnen de universiteit, maar ook bij onze zusterfaculteiten elders in het land gevraagd hoe zij hiermee omgaan. Welke concrete suggesties er zijn om dit het hoofd te bieden?'

Tot definitieve conclusies kwam Liefwaard nog niet, maar vond wel dat studenten anders, langer en beter moeten worden begeleid in het netjes communiceren.

'Het gaat uiteindelijk om omgangsvormen. Aan het begin van de studie moet heel sterk benadrukt worden hoe je die graag wil zien. Dat gebeurt nu in het LLP (het begeleidingsprogramma voor de eerstejaars, red.). Ik vind persoonlijk, en ik zeg dat voorzichtig, dat er in het LLP een wat archaische manier van omgangsvormen aan de studenten wordt geleerd. Moeten mails altijd in de u-vorm zijn bijvoorbeeld? En moet er altijd blijk worden gegeven van erkenning van bepaalde functies en posities in de organisatie? Ik weet niet of dat nou de enige manier is om communicatie tussen studenten en docenten goed vorm te geven. Het is ook twijfelachtig of het gros van onze docenten op deze manier wil omgaan met studenten.'

De communicatie tussen iedereen aan de universiteit moet volgens 'gewoon beleefd, toegankelijk en goed zijn'. Hij had nog 'wel behoefte aan concrete ideeën' om daar de juiste vorm voor te vinden.

Britt Polderman van studentenpartij LSP vond ook dat in het LLP de nadruk heel erg ligt op zaken als aanhef en aanspreekvormen. 'Het kan ook wel wat inhoudelijker.'

Als een student goed weet waar hij terecht kan met bepaalde vragen, dan is er al minder kans op wrijving, betoogde ze. 'Welke weg moet bewandelen als je bijvoorbeeld een klacht hebt over een tentamen? Meer duidelijkheid over wie er in zo'n geval precies gemaild moet worden en hoe je zo'n bericht opstelt, scheelt al ergernis aan beide kanten.'

Liefwaard zei ook nog dat alleen aandacht in het LLP voor mail-etiquette niet voldoende is. 'Dat moet later in de opleiding ook opvolging krijgen. We moeten er niet mee stoppen.'

Na afloop van de verplaatste paneldiscussie van vorige maand hielden studenten een betoging waarbij ze Israëlische roadblocks simuleerden

‘Wij zijn niet eerlijk behandeld’

Students of Palestine, de organisatie achter de onlangs geannuleerde paneldiscussie over Israël en Palestina, is oneerlijk behandeld door het college van bestuur en eist excuses aan Dina Zbeidy, de beoogde moderator die volgens de universiteit ‘niet neutraal’ genoeg was.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN
FOTO TACO VAN DER EB

Dat schrijven de studenten in een kritische brief aan de universiteitsraad.

'Het universiteitsbestuur heeft geen enkele grond aangevoerd voor de aantijgingen', aldus de studenten. 'Daarom concluderen wij tot onze ontsteltenis dat de moderator is afgewezen omdat ze een Palestijnse vrouw is. Dat soort discriminatie is volstrekt onacceptabel.'

'Dr. Zbeidy verdient daarom op zijn minst een oprechte verontschuldiging van de universiteit. Dat die verontschuldiging er nog steeds niet van is gekomen is op zijn minst zorgwekkend te noemen.' Vorige maand annuleerde de universiteit kort van tevoren een paneldiscussie over Palestina die werd gehouden tijdens de landelijke Israël Apartheid Week. Die beslissing leidde tot grote ophef en een demonstratie voor het Wijnhavengebouw.

Niet lang erna schreef de universiteitsraad in een reactie dat de organisatoren huisregels hadden overtreden. Naast de 'niet-neutrale' moderator, zouden de studenten zich niet kenbaar hebben gemaakt, en zou het panel geen academisch karakter hebben. Dat betwisten de studenten. Ze hebben zich wel degelijk kenbaar gemaakt, schrijven ze, en via de docenten die bij de organisatie hielpen was de universiteit al meteen op de hoogte van hun betrokkenheid. 'De docenten, die de ruimte voor ons hebben aangevraagd en later in gesprek zijn gegaan met het hoofd communicatie en hoofd veiligheid, hebben vanaf het eerste gesprek duidelijk gemaakt dat de aanvraag voor de ruimte bedoeld was voor Students for Palestine the Hague, een activistengroep die bestaat uit studenten van Universiteit Leiden.'

De docenten waren bovendien niet alleen 'woordvoerders' van de studenten. 'De docenten waren betrokken bij het vinden van sprekers, het boeken van een ruimte en het opzetten van het panel op de dag zelf.'

De studenten schrijven dat ze zich inderdaad liever niet kenbaar maken. 'Meerdere stafleden aan de Universiteit Leiden zijn bijvoorbeeld blootgesteld aan negatieve reacties en lastercampagnes omdat ze zich uitspraken over Palestina. Deze gevaren en risico's creëren gevoelens van onveiligheid bij ons, als studenten die opkomen voor de rechten van de Palestijnen.'

Toch hebben ze zich wel degelijk bekend gemaakt, schrijven ze. Toen het evenement werd geannuleerd, maakte een lid zich kenbaar aan het bestuur van de faculteit Geesteswetenschappen. De decaan, Mark Rutgers, bood de studenten toen alsnog een zaal aan maar werd kort erna teruggefloten door het college van bestuur. Rutgers heeft de studenten vlak ervoor ook ontmoet, schrijven ze. 'Wij zijn dus niet anoniem gebleven.'

Ook schrijven de studenten dat de zich onder druk gezet voelden door het bestuur. In een bijgevoegde tijdschrift schrijven ze dat ze op 15 maart, een kleine week voor het evenement zou plaatsvinden, een 'ultimatum' ontvingen van Veiligheidszaken en de communicatieafdeling van de Faculty of Governance and Global Affairs. Als ze een zaal wilden in Wijnhaven, moesten ze een andere moderator kiezen en een nieuw plan van aanpak schrijven. Bovendien wilde de universiteit in gesprek met de studenten zelf.

'Minder dan een week voor het panel kregen we te horen van de docenten die steeds in gesprek waren geweest met het veiligheidsdepartement, communicatiedepartement FGGA en het college van bestuur dat zij ons direct wilden spreken, zonder docenten erbij. De docenten, echter, maakten deel uit van het organiserend comité. Bovendien maakte deze buitensluiting dat wij ons onveilig voelden vanwege de machtsverschillen tussen studenten en het bestuur.'

De universiteitswoordvoerder ontkent dat stafleden niet aanwezig mochten zijn bij het gesprek: 'De aanvragers waren niet de organisatoren, zo bleek. De afspraken over het evenement en de locatie worden met de organisatie gemaakt. Er is contact gezocht met de organisatie, dat lukte steeds niet. De docenten gaven aan dat dit niet mogelijk was. Al op of rond 8 maart is dit verzoek gedaan, en er is zeker niet bij gezegd dat dit gesprek zonder de docenten moest plaatsvinden.'

In de mailwisseling hierover, die *Mare* heeft ingezien, staat dat de universiteit 'vanaf nu met de originele organisatoren zal praten', waarmee de studenten worden bedoeld. Students of Palestine schrijft dat de universiteitsraad de studenten zelf, of de betrokken docenten, niet heeft gesproken om hun kant van hun verhaal te doen. 'Volgens ons heeft het college van bestuur ons niet eerlijk behandeld en we vinden het jammer dat de universiteitsraad hier geen onderzoek naar heeft gedaan voor het maken van een beoordeling en het schrijven van zijn brief.'

Hoe onze geesteswetenschappen willens en wetens worden gesloopt

In een prachtig essay van Isaiah Berlin, dat ik ooit mijn studenten voorschreef maar nu niet meer mag omdat te veel pagina's lezen slecht voor hen is, beschrijft hij het verschil tussen de sociale – en geesteswetenschappen aan de hand van de volgende vergelijking. Als het erom gaat wie het beste het gedrag van iemand kan voorspellen, zo paraphraseer ik Berlin (die volgens zijn biografie helemaal niet schreef, maar al die rake volzinnen dicteerde alsof het niets was), dan kun je het aan diens psychiater vragen of aan diens beste vriend.

De psychiater zal op basis van opleiding en ervaring een redelijk accuraat beeld schetsen van de persoon in kwestie en diens gedragingen in brede zin. De beste vriend heeft geen toegang tot de theorieën en het instrumentarium van de gedragswetenschapper, maar kent zijn maat al dertig jaar en kan het best diens gedragingen in specifieke situaties voorspellen – maar alleen van zijn beste vriend.

Ziehier, dicteert Berlin verder (ik stel me voor dat hij zo'n prachtige lichtgroene Dictaphone met losse spoelen had – even op Catawiki kijken) het definiërende verschil tussen de sociale – en geesteswetenschappen: een brede, op abstracte en algemeen geldende principes gerichte aanpak versus een smallere, op concrete en contextgebonden gegevens gerichte insteek.

Er valt onderhand van alles af te dingen op Berlins essay, maar het klopt dat de geesteswetenschappen zich concentreren op het specifieke en niet op het algemene. Dat vertaalt zich ook in de data (of zoals men vroeger zei: bronnen) die geesteswetenschappers gebruiken: veel specifieke sets die elke keer weer opnieuw moeten worden samengesteld. Deze methodologische noodzaak vertaalt zich in onvermijdelijke, tot omvallen aan toe gevulde boekenkasten die per geesteswetenschapper ook nog eens een volledig andere inhoud hebben. Boekenkasten moeten ergens staan. Onderzoek doen zonder toegang te hebben tot data is nu eenmaal onmogelijk. Daar hebben we al een voorproefje van

Vierkante meters zijn te duur geworden om er te mogen nadenken

kunnen experimenteren. Of het pathologisch anatomisch lab van de hand doen en medici voortaan naar de slager op de hoek verwijzen.

Geesteswetenschappelijk onderzoek staat overal onder druk. Aan de uva wist de decaan haar medewerkers al te vertellen dat het idee van wetenschappers die een eigen werkkamer nodig hebben om diep en ongestoord na te denken, verleden tijd is. 'Op het werk ben je om te overleggen, les te geven, of naar seminars te gaan.' Ik moet de eerste bètadecaan nog zien die de eigen medewerkers zo'n boodschap mee durft te geven.

Vierkante meters zijn gewoon te duur geworden voor nadenken, is de uitleg. Maar klaarblijkelijk geldt dat niet voor onderwijs, want daarvoor wordt lustig gebouwd, ook in Leiden. Het is met andere woorden een doelgerichte keuze, waarbij de onderzoekers – weer – moeten inschikken en willens en wetens worden geslachtofferd aan de andere wetenschappen en aan onze heilige melkkoek: het onderwijs.

Het moet niet alleen anders, het kán ook anders. De last van de hoge grondprijzen kan worden gedeeld bijvoorbeeld – een deel van het onderwijs doen we voortaan standaard online. Dan zijn er minder collegezalen nodig en kunnen medewerkers er ook voor kiezen om niet thuis onderzoek te hoeven doen. Of we verwijderen allemaal naar een goedkopere plek. Leegstaande kantoorpanden of bedrijventerreinen ombouwen is vast goedkoper en duurzamer dan academische prestigeprojecten in binnensteden. Het lijkt me een redelijke eis. Het is immers niet alsof ik om een vintage lichtgroene Dictaphone met losse spoelen vraag.

De vrees voor een lege campus

Fysiek onderwijs is weer de norm, blijkt uit een rondgang langs de Leidse faculteiten. Maar omdat online onderwijs ook mogelijk blijft, dreigt ook het gevaar van lege collegezalen. 'Alles opnemen veroorzaakt ander studiegedrag.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN EN SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

'We zagen al van mijlver aankomen dat studenten ook na de coronacrisis gebruik zouden willen blijven maken van online onderwijs', zegt Koen Caminada, bestuurslid van de Faculty of Governance and Global Affairs (FGGA). 'Maar we weten ook: als je het voor iedereen online aanbiedt, blijven veel studenten van de campus weg. Maken we het te streng, sluit je de studenten buiten die online onderwijs nodig hebben.' Het is een dilemma waar veel faculteiten mee worstelen. Het aanbieden van online onderwijs naast fysiek onderwijs levert niet alleen extra werk op voor docenten, maar is volgens de faculteiten in het geval van werkgroepen ook een 'second best' alternatief. 'De beeldkwaliteit is minder en er is geen interactie', zegt bestuurslid van de faculteit Archeologie Bleda Düring. 'Iets is beter dan niets', vindt Caminada. 'Maar het is bijna onmogelijk om studenten die het online volgen mee te trekken in de werkgroepsfeer. Het is een passieve manier van onderwijs, terwijl je in werkgroepen juist een actieve manier probeert te bewerkstelligen.' Toch zijn enkele faculteiten ook nu nog ruimhartig. 'In beginsel willen we dat studenten voor werkgroepen op campus zijn, maar veel studenten willen het wegens corona nog thuis blijven volgen', zegt Caminada. 'Dat staan we nu nog toe. Ook sommige hoorcolleges worden dit academisch jaar nog voor een deel gestreamd. De ene opleiding kiest ervoor het alleen live uit te zenden zodat het niet kan worden teruggekeken, andere studies nemen het wel op. De docenten, opleidingsdirectie en examencommissie bepalen dat samen. Daar zit dus geen strakke facultaire lijn in.' Ook bij Archeologie geven docenten nog online onderwijs. 'Vanuit het college van bestuur zijn docenten niet meer verplicht een stream aan te bieden', zegt Düring. 'We hebben zelf een iets andere afweging gemaakt. We vragen onze staf om waar mogelijk te streamen, omdat een deel van de studenten toch niet kan komen vanwege corona of verkoudheidsklachten.' Voor tentamens zijn de teugels wel iets strakker aangehaald. 'Eerst mochten studenten met klachten tentamens ook thuis maken, maar dat is nu niet meer mogelijk. We doen bij archeologie niet aan proctoring, maar we zagen dat studenten thuis significant langer over een tentamen deden. Dan denk je toch: "Zit 'ie iets op te zoeken?" Dat wil je zoveel mogelijk vermijden.'

De faculteit Geesteswetenschappen is strenger. 'Wij zetten in onze faculteit weer volop in op fysiek onderwijs', laten bestuursleden Mirjam de Baar en Jeroen Touwen per mail weten. 'Aan de fysieke ontmoeting tussen docenten en studenten heeft het afgelopen jaar zo ontbroken.' Het bestuur is van mening dat alleen de fysieke vorm 'optimaal' is en dat de werkdruk voor docenten zo beter behapbaar blijft. 'Studenten voor wie het lastig is om fysiek aanwezig te zijn, hadden in coronatijd een voordeel. Maar we hechten veel waarde aan onderwijs op locatie, dus ook deze groep studenten wordt gevraagd naar de campus te komen. Dat is beter voor de studenten en daar leren ze meer van.' Dat wil niet zeggen dat er helemaal geen online onderwijs meer wordt aangeboden. Uitsluitend voor studenten die volgens de geldende overheidsregels een besmettingsgevaar vormen of verhoogd risico lopen, biedt de faculteit weblectures of hybride onderwijs aan. 'Studenten kunnen dus geen vrije keuze maken voor de online versie zonder corona-gerelateerde redenen. Alle andere stu-

denten worden op de campus verwacht.' Wel houdt het bestuur 'oog voor studenten met een functiebeperking die het gebruik van digitale leermaterialen als behulpzaam hebben ervaren'. De faculteit Sociale Wetenschappen hanteert een vergelijkbaar beleid. 'Er bestaat nog steeds een kans dat een klein aantal studenten niet op de campus aanwezig kan zijn, zoals positief geteste studenten, zij die zich niet fit voelen en niet-geboosterde studenten met een positief geteste huisgenoot', schrijft het faculteitsbestuur in de richtlijn Onderwijs & Toetsing. 'Omdat we willen voorkomen dat studenten die een besmettingsrisico vormen toch naar de campus komen, zoeken opleidingen naar oplossingen om, alleen voor deze studenten, alternatief onderwijs aan te bieden.' Opleidingen kunnen van studenten vragen om zich af te melden voor het reguliere onderwijs en zich aan te melden voor het alternatieve onderwijs. 'Het is dus niet de bedoeling dat studenten structureel gebruik maken van het alternatieve aanbod', aldus het bestuur. Bij Archeologie werkt het vooralsnog op basis van vertrouwen, zegt Düring: 'Sommige studenten vragen of ze het college online mogen volgen omdat ze bijvoorbeeld uit Enschede moeten komen. Dan zeg ik nee. Maar als studenten zeggen dat ze coronaklachten hebben, kunnen ze de stream bekijken. Daar is natuurlijk makkelijk in te manipuleren, maar je hebt jezelf er uiteindelijk ook mee als je niet fysiek aanwezig bent. Je krijgt minder goed onderwijs, en je hebt minder contact met medestudenten.' Kortom: de tijd dat studenten massaal vanuit bed onderwijs volgden, lijkt achter de rug. 'In de coronaperiode stonden de sluisen helemaal open', zegt Caminada. 'Er werd niet gecontroleerd wie deelnamen aan het online onderwijs. We werken nu toe naar een systeem waarbij je het moet melden wanneer je het nodig hebt.' Het is wat Caminada 'het gepersonaliseerde recht op online onderwijs' noemt. 'We zijn aan het proberen om unieke Brightspace-codes per student te maken voor werkgroepen. Stel: je bent een student die niet in staat is om bepaalde werkgroepen fysiek te volgen. Voorheen kreeg je dan een link naar een stream die voor iedereen toegankelijk was en die onderling verder werd verspreid. Wij zijn als eerste faculteit aan het kijken of we de toegang selectief kunnen maken en de link kort voor aanvang van de werkgroep alleen naar de betreffende student kunnen sturen.' Als het lukt, betekent dat wel extra werk voor docenten, erkent Caminada. 'Hopelijk hebben zij dat ervoor over. Als we dit namelijk niet doen, krijg je het effect dat veel meer studenten thuisblijven.' Ook na de zomer zal een deel van de hoorcolleges opgenomen blijven worden, zegt Caminada. 'Zelf ben ik er voorstander van om uitsluitend de livestream uit te zenden. Opnemen veroorzaakt ander studiegedrag. Je wil dat studenten bepaalde opgaven en stof in een bepaalde volgorde bestuderen. Docenten maken niet voor niets een studieplanning.'

De voorwaarden voor wie wel en niet in aanmerking komt voor online onderwijs, zullen vermoedelijk per opleiding verschillen, zegt Caminada. 'Het zijn er enkelen die, vaak om medische redenen, niet naar de faculteit kunnen komen. Je hebt het over een relatief kleine groep studenten. Maar als we hen kunnen helpen, gaan we dat zeker doen.'

Mogen docenten straks meekijken in Usis?

Rechten wil docenten de mogelijkheid geven om studieresultaten te volgen. Studieadviseurs maken zich zorgen over de privacy van studenten. 'Het is niet de bedoeling dat we de achtergrond van studenten en plein public delen.'

DOOR VINCENT BONGERS

'Onlangs hoorde ik dat het faculteitsbestuur onderzoek of Usis toegankelijk moet worden gemaakt voor docenten en secretariaten', zei personeelsraadslid en studieadviseur Kirsten van der Tol tijdens de faculteitsraadsvergadering van Rechten. 'Ik maak me wel zorgen over de mogelijke inzage van docenten in de dossiers van studenten. Dat zou niet wenselijk zijn.' Van der Tol wilde de bewegingen van het bestuur weten. En hoe gaat die inzage verlopen? 'Vanuit de secretariaten en docenten is de wens geuit om iets meer beeld te kunnen krijgen van de studievoortgang van bepaalde studenten', reageerde Ton Liefwaard van het rechtenbestuur. 'Het gaat er dan om even te kunnen kijken in Usis wat het studiepatroon is van een student waarmee het niet lekker gaat bij een vak.'

Het bestuur steunt het verzoek van de docenten. 'Ook om in te kunnen schatten hoeveel begeleiding een student nodig heeft. Als een docent dat nu wil, moet hij via de studieadviseurs van het Onderwijs Informatie Centrum (oic) zijn weg zoeken. Zou dat niet iets toegankelijker kunnen?'

'Het delen van de informatie mag geen stigmatiserende impact hebben'

Liefwaard zei ervoor te waken dat er te veel informatie over studenten beschikbaar komt. 'Studenten moeten in zekere zin vrij van eerdere prestaties kunnen studeren. Het delen van informatie mag geen stigmatiserende impact hebben.'

Er moeten nog gesprekken worden gevoerd over hoe de inzage vorm krijgt. 'We moeten met elkaar goed praten naar de wens en hoe deze zich verhoudt tot de privacy van studenten. We zoeken naar de juiste balans.' Van der Tol zag het plan nog steeds niet heel erg zitten. 'Je kunt een cijferlijst alleen goed interpreteren als je ook de achtergrond van een student kent. Het is niet de bedoeling dat we die achtergrond en plein public delen. Het aspect van vertrouwelijkheid speelt hier wel. Ik nodig mezelf graag uit voor dat gesprek over de inzage, want voor de studieadviseurs liggen er nogal wat belangen.'

'Jullie moeten uiteraard bij die overleggen zijn', vond Liefwaard. 'Het is duidelijk dat er twee belangen moeten worden meegewogen', vulde decaan Joanne van der Leun aan. 'We gaan dat ook doen.' Niet alle docenten zien het zitten om toegang te krijgen tot Usis. 'Nog los van het punt van privacy', zei Elsemie Daalder, personeelsraadslid en universitair docent rechtsgeschiedenis. 'De wens van collega's om even te kunnen kijken naar een student die het moeilijk heeft, kan ik best begrijpen. Tegelijkertijd vind ik het zelf wel prettig dat ik niet in het systeem kan, dat dat bij het oic ligt. Die strakke scheiding geeft een zeker duidelijkheid. Op deze manier kunnen studenten ook geen andere dingen van mij gaan verwachten dan het geven van onderwijs.' Daalder vond het goed om ook 'dit perspectief mee te nemen in de overwegingen'. Het faculteitsbestuur beloofde dat te doen.

‘Geef Oekraïense studenten stufi’

Oekraïense studenten hebben recht op studiefinanciering en wettelijk collegegeld. Dat schrijven de Universiteiten van Nederland aan het ministerie van Onderwijs.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

De universiteitskoepel wil dat Oekraïense studenten dezelfde status krijgen als studenten uit de EER, waardoor ze aanspraak kunnen maken op studiefinanciering en lager collegegeld. Er moet snel duidelijkheid over komen, schrijven UNL, de Vereniging Hogescholen en Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF aan de minister.

‘Wij willen u beiden het dringend advies geven om het financieel mogelijk te maken voor (aankomende) studenten uit Oekraïne om hun studie in Nederland voort te zetten. Enkel en alleen de hoogte van het leefgeld is onvoldoende om een studie te bekostigen.’

‘Te hoge kosten mogen nooit een barrière zijn voor gevluchte studenten om hun studie voort te zetten. Als de groep onder de Tijdelijke beschermingsrichtlijn uitgesloten wordt van studiefinanciering en wettelijk collegegeld, dan zal het voor het merendeel van de gevluchte studenten niet mogelijk zijn om een studie in Nederland te starten of te vervolgen.’ Onder de Europese tijdelijke beschermingsrichtlijn hebben studenten wel toegang tot volwassenen- en beroepsopleiding, maar niet tot het hoger onderwijs.

De onderwijsinstellingen schrijven dat als de Oekraïners een ‘tijdelijke verblijfsvergunning op humanitaire gronden’ krijgen, ze wel aanspraak kunnen doen op studiefinanciering en op het wettelijk collegegeld, net als studenten uit de EER.

Het is urgent: ‘Wij ontvangen nu al vele berichten van (aankomende) studenten uit Oekraïne die een studie aan een Nederlandse instelling willen voortzetten. Door het ontbreken van een besluit over de invulling van de status is het op dit moment niet mogelijk om de studenten duidelijkheid te verschaffen over de mogelijkheden waarmee ze in het Nederlandse hoger onderwijs kunnen instromen.’

Vorige week schreef onderwijsminister Robert Dijkgraaf in antwoord op Kamervragen van de ChristenUnie dat onderwijsinstellingen zelf het collegegeld mogen verlagen, al moet het bedrag wel ‘ten minste het volledig wettelijk collegegeld bedragen’.

Hij schreef ook dat Oekraïense studenten vanaf ‘medio mei’ een speciale verblijfsstatus krijgen. Het is nog niet duidelijk of ze dan ook recht hebben op studiefinanciering. De minister wil de Kamer daar ‘zo snel mogelijk’ over informeren.

Tot nu toe maken onderwijsinstellingen daar geen gebruik van, maar steunen ze de studenten op andere manieren, schrijft Dijkgraaf. ‘Vooralsnog hebben de instellingen gekozen voor het bieden van maatwerk. Er wordt daarmee gekeken naar de individuele behoeften van de student. Deze variëren van financiële zorgen tot psychosociale klachten.’

‘De financiële ondersteuning vindt bijvoorbeeld plaats in de vorm van een (renteloze) lening en/of gift of het tijdelijk opschorten van inning van het instellingscollegegeld. Daarnaast zetten de instellingen zich in voor extra studentbegeleiding.’

@WeekbladMare

In Nederlands discriminatieonderzoek wordt anti-Aziatisch racisme vaak buiten beschouwing gelaten, terwijl het aantal meldingen tijdens de coronacrisis sterk toenam. ‘We lopen achter: hoe vaak zie je een Aziatische Nederlander op tv?’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO ZHAO GANG XINHUA/ANP

‘Mei-Li Vos zat tot 2017 in de Tweede Kamer. Nu hebben we helemaal niemand’

Waarom worden Aziaten altijd vergeten?

‘Diep ongelukkig’, voelde Hui-Hui Pan zich toen ze na haar studie in 2006 bij Heineken ging werken. Haar collega’s waren bijna allemaal man en lid geweest van het corps.

‘Ik kwam er heel snel achter dat ik niet in het plaatje paste. Ik was er met de beste bedoelingen neergezet: Heineken wilde meer vrouwen en meer mensen van kleur. Maar als je er daar maar één persoon van neerzet, vraag je diegene eigenlijk te assimileren met de rest.’

Het bleek geen goede match, maar het zorgde er wel voor dat Pan zich vanaf dat moment veel ging bezighouden met diversiteit en inclusie. Het resultaat is onder meer de oprichting van Pan Asian Collective, een platform waar ze Aziatische rolmodellen in Nederland bij elkaar brengt en een podium biedt.

Donderdag komt ze naar de Universiteit Leiden om te praten over het gebrek aan representatie van Aziatische Nederlanders in discriminatieonderzoek.

‘Ik denk dat veel Aziatische Nederlanders zich niet als Aziat zien’, zegt Pan.

‘De meesten zijn niet in clusters, maar juist heel verspreid opgegroeid. Ze groeien daardoor op in een heel witte omgeving met weinig anderen die op hen lijken. Daardoor identificeren zij zich allereerst als wit.’

Pan ervoer dat zelf ook zo. ‘Als tiener wilde ik zijn als mijn klasgenootjes: ik wilde blond haar en ouders die er “normaal” uitzagen, want dat was het beeld dat je van de normale wereld had.’

Hoe kan het dat we zo’n slecht beeld hebben van anti-Aziatisch racisme?

‘Het aantal onderzoeken hiernaar is in Nederland op één hand te tellen. Dat is toch opvallend, voor een land waarin al sinds 1900 migranten uit Azië wonen. Pas begin jaren tachtig, toen bleek dat de Turkse en Marokkaanse gastarbeiders niet teruggingen naar hun land van herkomst, was er behoefte aan een minderhedenbeleid.’

‘In die tijd bleek ook dat Chinezen het relatief goed deden op school. In de ogen van Nederland hadden zij dus geen hulp nodig. Maar ook vanuit de Chinese gemeenschap kwam niet de roep er graag bij te willen horen. Men stelde zich heel bescheiden op. Om die twee redenen kon het gebeuren dat Aziatische Nederlanders nooit zijn meegenomen in de officiële onderzoeken. We weten ook niet goed over wie we het precies hebben. Ik denk dat bijna niemand een goed antwoord zou geven.’

Wat is het goede antwoord?

‘Mensen denken bij Aziaten vaak aan Oost-Azië. Terwijl het continent geografisch gezien reikt tot aan Turkije. De gesprekken in Nederland worden heel anders gevoerd dan die in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten: daar wordt Zuid-Azië direct meegenomen. In Nederland weten we het niet zo goed.’

‘Het Centraal Bureau voor de Statistiek kijkt bijvoorbeeld naar land van herkomst. Maar daartoe worden alleen eerste- en

tweede generatiemigranten gerekend, de generaties daarna niet meer.’

‘Ook geadopteerden gelden als honderd procent Nederlander, terwijl een groot deel uit Azië komt. Er wordt dus maar een deel van de Aziatische bevolking geteld, waardoor er geen goed zicht is op de gemeenschap.’

En ondertussen is het racisme tijdens de pandemie toegenomen.

‘Ja, in 2020 waren er meer dan 5500 meldingen van incidenten. Dat was meer dan een derde van het totaal: een significante stijging vergeleken met de periode daarvoor. Het gaat van micro-agressies, zoals nageroepen worden op straat, tot arbeidsdiscriminatie, seksisme en institutioneel racisme. Net als de andere groepen, hebben ook Aziaten met elke denkbare vorm van racisme te maken. Het is alleen nooit echt besproken.’

‘Ik denk dat het te maken heeft met het koloniale verleden. De kolonies zijn groot geworden door een verdeel-en-heersstrategie. Verschillende groepen werden in een klassensysteem geplaatst waarbij de ene groep dit mocht en de andere dat. Zo werd vanaf het begin al ongelijkheid in het systeem ingebouwd.’

‘De Aziaten zijn daarbij als een soort spiegel gebruikt: “Kijk, zij doen het goed. Zij maken geen stampij, zij klagen nooit, ze ruimen altijd hun eigen rommel op, ze werken hard en zijn niet crimineel.” Terwijl dat natuurlijk maar deels waar is: in

elke bevolkingsgroep zitten criminelen, overal heb je hoog- en laagvlieters. Maar de Aziaten gingen zich naar dit beeld gedragen, waardoor een grote sociale druk op hen werd gelegd.’

Hoe belangrijk is het voor de Aziatische gemeenschap in Nederland dat zij in de toekomst ook worden betrokken bij onderzoek naar racisme en discriminatie?

‘Heel belangrijk, omdat we achterlopen op het gebied van emancipatie. Als je Nederland vergelijkt met bijvoorbeeld de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, dan zie je dat de gemeenschap daar veel beter is verenigd. ‘Hoe vaak zie je hier op tv nou een Aziatische Nederlander? Dat zijn er heel weinig, terwijl ongeveer tien procent in Nederland Aziatisch is. In de Tweede Kamer hadden we tot 2017 Mei-Li Vos, zij is half Chinees. Nu hebben we helemaal niemand.’

Verandert dat als onderzoek naar racisme wordt verbreed?

‘Het is een beginpunt. Het gaat erom wat je met dat onderzoek doet. Wil je een inclusievere wereld bouwen, dan zul je ook continu moeten nadenken of de samenleving in de media en politiek goed wordt gerepresenteerd. Dat is een proces van lange adem. ‘Veel mensen die zich bezighouden met diversiteit en inclusie hebben een soort afvinklijstje van mensen die ze willen hebben. Zodra dat is gelukt, is het plaatje compleet. Maar als je nooit *top of mind* bent, zoals vaak gebeurt bij Aziatische Nederlanders, word je altijd vergeten.’

Zijn er ook nog andere manieren om het proces te versnellen? ‘Het zou erg helpen als mensen zich meer uitspreken en actief deelnemen aan de discussie: niet alleen de Aziatische Nederlanders, maar alle Nederlanders.’

Waar hoop je dat we over tien jaar staan in deze discussie?

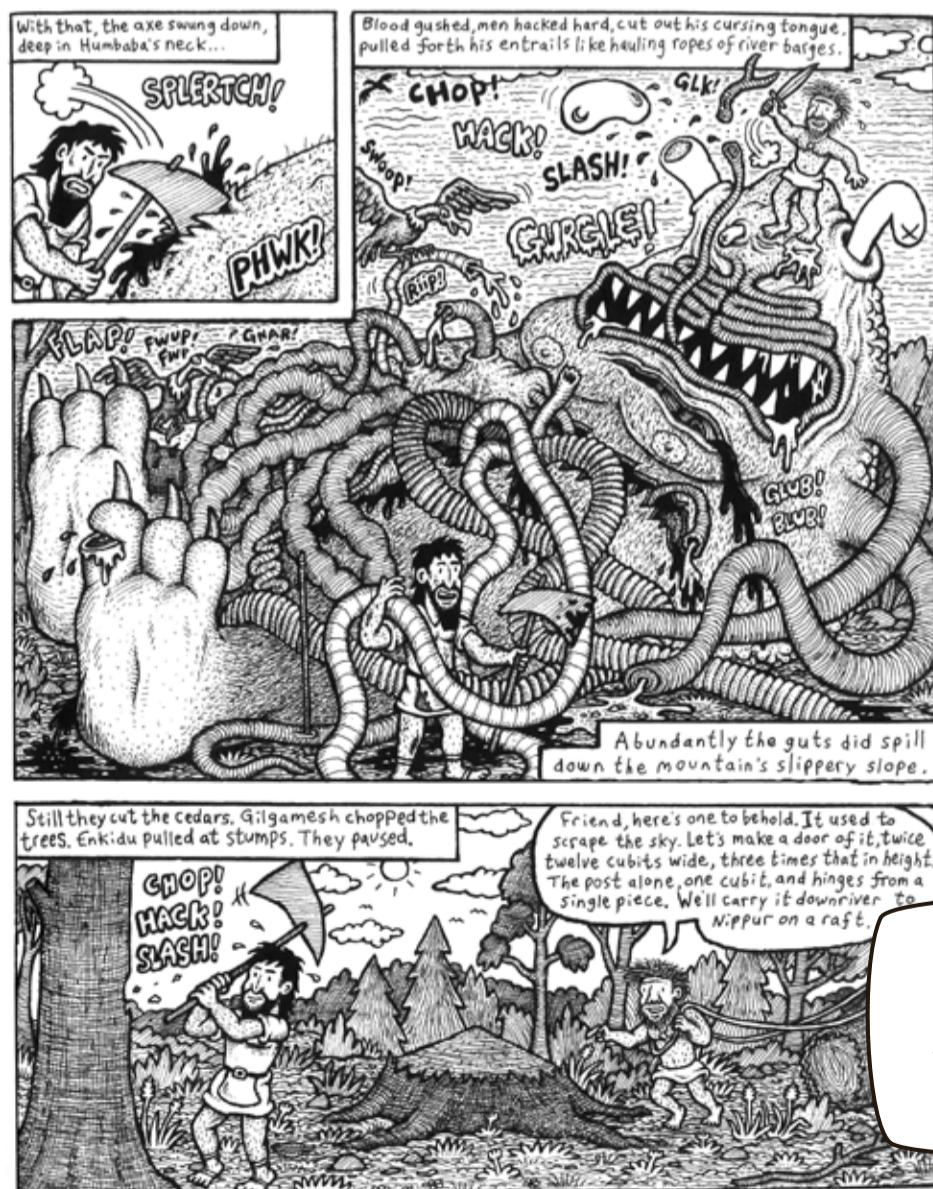
‘Om te beginnen bij donderdag: mijn doel is niet zozeer dat we de oplossing weten te bedenken, maar dat we de discussie weten te openen en dat mensen zich ervan bewust worden dat er veel meer onderzoek moet worden gedaan naar deze gemeenschap en het racisme waarmee zij te maken hebben. ‘Dat we het over tien jaar hebben opgelost, is een utopie. Wel hoop ik dat we dan in Nederland meer verenigd zijn en dat de zichtbaarheid van de verschillende Aziatische groepen veel duidelijker naar voren komt. Dat zij trotser zijn op waar ze vandaan komen. Een *multi layered* identiteit moet je als kracht zien, niet als een last die je meedraagt.’

Asian(s) in The Netherlands. Donderdag 21 april, 19-21 uur. Pieter de la Courtgebouw, zaal 1A20. Aanmelden via www.universiteitleiden.nl/agenda/2022/04/asians-in-the-netherlands.

Hoembaba zoals verbeeld door Bonneval & Duchazeau

Enkidu en Gilgamesj bevechten de hemelstier in de interpretatie van Winegarner

Hoembaba wordt belaagd in de versie van Dixon & Dixon

Hoe een klassieker een comic werd

Het Gilgamesj-epos is een van de oudste literaire verhalen ter wereld. Hoe de legendarische koning van Uruk mythische monsters verslaat, wordt opnieuw verteld in drie graphic novels die onlangs zijn aangeschaft door de Universiteitsbibliotheek.

DOOR BART VAN DER STEEN

Met zijn *Blik des Doods* en een schreeuw als een vloedgolf moet de vuurspuwende Hoembaba een van de meest afschrikwekkende monsters uit de wereldliteratuur zijn. Maar hoe zag hij er eigenlijk uit? Volgens sommigen was zijn gezicht 'slechts één kronkelende lijn', terwijl anderen beweerden dat hij een leeuwenhoofd had.

Hedendaagse tekenaars hebben het er maar moeilijk mee, want de strijd tussen Hoembaba en zijn rivaal Gilgamesj wordt steeds vaker in stripvorm naverteld.

Het Gilgamesj-epos is een van de oudste literaire verhalen ter wereld. Het stamt uit Soemerië, het huidige Irak, en de oudste versie is zo'n vierduizend jaar oud. Daarmee is het nog ouder dan het eerste Bijbelverhaal. Toch werd het pas kortgeleden herontdekt. In de negentiende eeuw kwamen wetenschappers Gilgamesj opnieuw op het spoor en nog in 1998 werd er een kleitablet herontdekt met een tot dan toe onbekende fragment van het verhaal.

Het epos is dus tegelijkertijd oud en 'nieuw'. Het is daarom extra interessant dat jong zijn, ouder worden en sterfelijkheid erin centraal staan. Die combinatie van oud-en-nieuw wordt tevens weerspiegeld in het feit dat het epos onlangs is opgepakt door makers van een relatief jong genre: dat van de graphic novel. Het verhaal gaat over Gilgamesj, de koning van Uruk, die er voortdurend met zijn mannen opuit trekt en ook de vrouwen van het koninkrijk niet met rust laat. De onderdanen smeken de goden om hulp en die sturen daarop een man die net zo sterk is als de koning: Enkidu. Gilgamesj en Enkidu worden hartsvrienden, gaan samen op avontuur en verslaan onderweg mythische monsters. Als Enkidu sterft, is Gilgamesj ontroostbaar. Hij realiseert zich dat hijzelf ook sterfelijk is en wil de dood ontvluchten. Om het eeuwige leven te vinden trekt hij naar het einde van de wereld, doorkruist de wateren des doods en vervult onmogelijke opdrachten. Maar alles is vergeefs. Als hij uiteindelijk de plant vindt die het oneindige leven geeft, gaat een slang ermee aan de haal.

Moegestreden schikt Gilgamesj zich in zijn lot. Hij is eindelijk volwassen geworden, omdat hij weet dat hij – net als alle mensen – zal sterven.

Volkverhalen en romans worden klassiek als ze telkens opnieuw en in verschillende vormen worden verteld. En omdat iedere hervertelling eigen accenten toevoegt, worden verhalen steeds rijker; telkens komt er een nieuwe betekenislaag bij. Steeds vaker gebeurt dat óók in stripvorm. Van Dickens tot Dostojevski en van Orwell tot Octavia Butler; allerhande klas-

siekers vinden hun weg tot een nieuw publiek in de vorm van graphic novels.

Wat voor keuzes maken de illustratoren? Wat voegt hun werk toe? En wat gaat er verloren? De universiteitsbibliotheek legt stukje bij beetje een collectie van graphic novels aan om dit soort vragen te beantwoorden, en sinds kort bezit de bibliotheek drie versies van het Gilgamesj-epos.

The epic of Gilgamesh van het duo Kent en Kevin Dixon is een speelse versie, die geschiedenis op een cartoonse manier vertelt. Dat leent zich goed voor de meer bizarre aspecten van het verhaal; de monsters worden bijvoorbeeld prachtig verbeeld. Maar toch is deze stijl uiteindelijk te frivol om de zwaarte van het epos goed over te brengen. Wanneer Gilgamesj buiten zinnen raakt door het verlies van zijn vriend, wordt zelfs dat inzet van een humoristische tekening.

Andrew Winegarner, een beginnend illustrator, weet in *Gilgamesh: a graphic novel* de toon beter te vinden met een stijl die doet denken aan strips van Amerikaanse superhelden; realistisch, gestileerd en vol actie. Zo weet hij vooral het epische gevoel van het verhaal goed te vangen. De vele actiescènes werkt hij prachtig uit. Maar wanneer Gilgamesj na zijn reis terugkomt in Uruk, benadrukt Winegarner niet de frivool om de zwaarte van het epos goed over te brengen. Wanneer Gilgamesj buiten zinnen raakt door het verlies van zijn vriend, wordt zelfs dat inzet van een humoristische tekening.

Dat laatste lukt wél in *Gilgamesh* van Gwen de Bonneval en Frantz Duchazeau. Met hun schetsmatige stijl en gelaagde kleurpalet (de eerste twee strips zijn zwart-wit) wekken de makers de wereld van de twee helden tot leven: van de sprookjesachtige menswording van Enkidu, tot het afschrikwekkende gevecht met Hoembaba en bovenal de berusting van Gilgamesj als hij accepteert dat hij sterfelijk is. De Bonneval en Duchazeau zijn de enigen die met invloedheid en een ingetogen stijl deze centrale fase uit het verhaal écht weten te vangen in beelden. Het Gilgamesj-epos is oud én nieuw; terwijl de hoofdfiguur worstelt met de strijd tussen jeugd en ouderdom. Door dit eeuwenoude verhaal in een 'nieuw' medium te gieten – dat van de graphic novel – krijgt deze dualiteit een nieuw laagje: Gilgamesj wordt opnieuw verteld en blijft zo dus voor altijd jong.

BART VAN DER STEEN is vakreferent bij de Universiteitsbibliotheek Leiden

Tienduizenden burgerslachtoffers hadden wellicht kunnen worden voorkomen

De wijk worstelt: wat doen we met onze straatnamen?

Bewoners van de Leidse Transvaalbuurt vragen zich af of ze hun straatnamen moeten veranderen. Hoogleraar Jan-Bart Gewald kwam dinsdag uitleg geven naar wie de bordjes allemaal verwijzen. 'Deze generaal heeft ontzettend veel op zijn geweten.'

DOOR PIM BAKX

'Bijna iedereen in Nederland is wel eens een keer in Zuid-Afrika geweest', zegt Jan-Bart Gewald, directeur van het Afrika-Studiecentrum en Leids hoogleraar geschiedenis van Afrika. Een van de veertig aandachtige luisteraars schudt verbaasd nee... Bijna iedereen? In een aftands zaaltje op een industrieterrein naast het spoor zijn de bewoners van de Transvaalbuurt in Leiden dinsdagavond samengekomen voor een lezing van de hoog-

leraar. Ze hopen een discussie te beslechten die al een paar jaar in de wijk woedt: de namen van de straten waarin zij wonen, kunnen die nou wel, of niet? Buurtbewoner en universitair hoofddocent koloniale- en wereldgeschiedenis Alicia Schrikker is een van de initiatiefnemers van het project 'Who makes History' dat de geschiedenis van de wijk wil ontsluiten. 'Mijn collega Ariadne Schmidt en ik werken samen met studenten en buurtbewoners, en

naast de research papers zullen de studenten ook aan een online publicatie werken dat gericht is op een breder publiek.' Twee jaar geleden haalde Schrikker het nieuws toen ze samen met andere bewoners de omschrijvingen van omstreken straatnaambordjes overplakte met repen Ikea-tas met daarop nieuwe wifgestifte namen. De Reitzstraat bijvoorbeeld, vernoemd naar Zuid-Afrikaanse soldaat Deneys Reitz, verwees toen naar Rosetta Reitz, een Amerikaanse vrouwenrechtenactivist en jazz-historicus.

'De geschiedenis van de wijk Transvaal is een moeilijke geschiedenis', zegt ze bij haar introductie. 'Jan-Bart komt ons daar vandaag meer over vertellen, en hij is niet de eerste de beste.' Gewald: 'Jullie moeten niet te veel luisteren naar Alicia hoor.' Een van de buurtbewoners roept van achter uit de zaal: 'Dat doen we nooit!' Gewald komt slechts uitleg geven over de manier waarop de straatnamen tot stand zijn gekomen, zegt hij, en wat zij betekenen. 'Het zijn allemaal namen die te maken hebben met Boerengeneraals', vertelt hij. 'Als ik zeg Boeren, dan bedoel ik mensen die van Nederlandse afkomst zijn en in Zuid-Afrika woonden. De geschiedenis van Zuid-Afri-

ka, en met name de Boerenoorlog, is controversieel.' Dat geldt tot op de dag van vandaag, weet hij. 'Acht jaar geleden is mijn jongste zus getrouwd in Kaapstad. Na afloop van de ceremonie stond haar schoonvader op en zei: "Luister, haar pa is 'n Hollander, haar ma is 'n Skot (Schot, red.), sy is nie een Engelse nie"', imiteert Gewald in feilloos Afrikaans. 'Dus 112 jaar na de oorlog vond die vader het nog steeds nodig om te benadrukken dat zijn schoondochter geen Engelse was. Dat zij geen verraad pleegde tegenover het Afrikanerdom.' Hoe zijn die verhoudingen zo op scherp komen te staan? 'Zuid-Afrika was in de tweede helft van de negentiende eeuw verdeeld in drie gebieden: the British Empire, de Oranje Vrijstaat en de Zuid-Afrikaanse Republiek, ook wel bekend als Transvaal. In die laatste twee woonden Nederlandstalige Boeren', legt Gewald uit. Er was voor de Britten weinig belang bij de arme Oranje Vrijstaat en Transvaal, totdat er plots diamanten en goud werd gevonden. 'De Britten annexeerden Transvaal, en de Boerenoorlog brak uit. Die vond plaats van oktober 1899 tot mei 1902.' Het Nederlandse volk stond achter de Boe-

ren, maar militaire steun bleef uit. 'Ik zie veel parallellen met de huidige situatie in Oekraïne', zegt Gewald. Nadat de Britten hadden gewonnen, werden verschillende Boerenhelden gememoreerd in Transvaalwijken door heel Nederland. Helemaal zwart-wit is de geschiedenis echter niet. 'In Engeland, Canada en Australië zijn er vergelijkbare wijken opgericht, maar dan juist met de namen van Engelse generaals. Dat laat de andere kant van de medaille zien.' De tienduizenden burgerslachtoffers die vielen aan het eind van de negentiende eeuw in Zuid-Afrika hadden misschien voorkomen kunnen worden, ook als het aan de Boerengeneraals lag. Eén voor één gaat hij de namen af.

'Wie woont er in de De Wetstraat?' Twee mensen steken aarzelend hun hand omhoog. 'Deze man heeft ontzettend veel op zijn geweten', zegt Gewald terwijl de rest van de zaal geschrokken opkijkt. 'Terwijl Piet Cronjé juist wilde onderhandelen met de Britten, besloot Christiaan de Wet om de guerrillaoorlog te beginnen.' Wat betekent dat voor de straatnamen, zoals de Cronjé- en De Wetstraat, in de Leidse Transvaalbuurt, vraagt een bezoeker: 'Moe-ten we die veranderen nu we weten dat ze een controversiële geschiedenis hebben?' 'Ik vind het maar raar', reageert haar buurvrouw geagiteerd.

'Het hangt er vanaf wat je ermee doet', zegt Gewald. 'Als je met een Transvaalse vlag op de hoek van de straat bij een kroeg "Cronjé! Cronjé! Cronjé!" gaat roepen, dan mag je wat mij betreft dat bordje er vandaag nog afschroeven, anders zou ik het houden. Maar het is gecompliceerd.' Als de namen daadwerkelijk moeten worden veranderd, kunnen ze in ieder geval weer aankloppen bij de hoogleraar. 'Er zijn genoeg goede alternatieven', zegt hij. 'Dus mochten jullie nieuwe straatnamen willen, dan kan ik - tegen de juiste betaling - wel even kijken wat ik voor jullie kan doen.'

Alle keutels verzamelen!

Om te achterhalen hoe pesticiden zich door een ecosysteem verspreiden, ontwikkelden biologen Kevin Groen en Krijn Trimbos een nieuwe methode om muizenpoep te analyseren.

DOOR MARK REID

'Het is bijna onmogelijk om een muis in het veld te zien eten', vertelt bioloog en promovendus Kevin Groen. 'Laat staan dat je precies kan zien wat hij eet.' Samen met ecoloog Krijn Trimbos ontwikkelde hij een nieuwe methode om muizenpoep te analyseren. Dat lijkt triviaal, maar weten wat een muis eet, is belangrijk om te kunnen achterhalen hoe pesticiden zich door een ecosysteem verspreiden. Wil je bijvoorbeeld weten wat er gebeurt met pesticide-coating op zaden, dan zul je moeten achterhalen hoeveel van die zaden worden opgegeten. 'Zaadjes van uien en wortels, twee soorten die vaak een pesticide-coating krijgen, zijn bijzonder klein', legt Trimbos uit. 'Muizenpoepjes zijn ook al niet te groot. Als je moet kwantificeren hoeveel zaden ze hebben gegeten en dus hoeveel toxische stof ze hebben binnengekregen, dan moet je eindeloos in een microscoop staren. En zelfs dan vind je uiteindelijk nog heel weinig omdat er weinig van de zaadjes overblijft in de keutels.'

Samen met chemieconcern Bayer en het Duitse Julius Kühn-Instituut ontwikkelden Groen en Trimbos daarom een nieuwe methode om het dieet van muizen te achterhalen. In plaats van te turen naar keutels, meten ze de hoeveelheid DNA van plantenzaden die in muizenkeutels achterblijft. Trimbos: 'We gaven een aantal muizen een gerichte hoeveelheid wortel- of uienzaad. Daarna keken we of er een evenredige hoeveelheid DNA van dat zaad in de poep zat.' Hun Duitse collega's gingen het veld in om bosmuizen te vangen en die mee te nemen naar het lab. Daar kregen ze allemaal hun eigen verblijf en dagelijks een exacte hoeveelheid voer. Groen: 'De muizen kregen een soort pellets waarin de uien- en wortelza-

den verwerkt waren, maar ook gemalen tarwe en meelwormen. Als ze die niet aantrekkelijk genoeg vonden werd er nog een soort pindakaas op gesmeerd om het extra smakelijk te maken.' Elke muis kreeg dagelijks het equivalent van één of vijf zaadjes, in de hoop dat het verschil tussen die hoeveelheden duidelijk terug te zien zou zijn in de poep. Groen is opgelucht dat hij één deel van het onderzoek kon uitbesteden: alle keutels verzamelen. 'Die zijn minuscule klein. De Duitse onderzoekers hebben elk drolletje uit een bak met zaagsel moeten vissen. Als je er een beetje over het hoofd ziet mis je potentieel een groot deel van het DNA dat je wil meten. Het is erg arbeidsintensief.'

De met pijn en moeite verzamelde keutels werden vervolgens opgestuurd naar Leiden waar Trimbos en Groen ze analyseerden met een nieuwe techniek, de zogenaamde *Dr-plet Digital PCR*. Hierbij worden duizenden microscopische druppeltjes gevormd, met in elk van die druppels een PCR-reactie die DNA vermenigvuldigt. Door te meten in hoeveel van de druppels zich uiteindelijk DNA bevindt, in plaats van naar de to-

tale hoeveelheid DNA te kijken, krijg je een veel betrouwbaarder resultaat, aldus de onderzoekers.

Er waren duidelijk verschillen te zien tussen muizen die maar één zaadje aten en muizen die er vijf mochten. Bovendien ontdekten Groen en Trimbos dat het overgrote deel van planten-DNA de muis binnen een etmaal weer verlaat. De grootste bulk van het planten-DNA zelfs binnen acht uur. Trimbos: 'Muizen hebben een heel snelle stofwisseling. Dat is mooi: als je in het wild in een verse keutel DNA van een bepaalde plant aantreft, weet je dat die hoogstwaarschijnlijk in de laatste acht uur is gegeten. Dat maakt je bevindingen nauwkeuriger.' Nu de techniek goed werkt, zijn de biologen begonnen aan hun vervolgonderzoek. Groen: 'De volgende stap is kijken of we ook de verschillen tussen een tot en met twintig zaadjes kunnen zien. Daar maken we dan een kalibratie-curve van, die we kunnen gebruiken om keutels die we in het veld vinden mee te onderzoeken en zo een beeld te krijgen van hoe pesticiden zich daadwerkelijk in het milieu verspreiden.'

De techniek werkt voor wortel- en uienzaad, maar wie ook andere soorten voedsel wil bekijken zal eerst de hele kalibratie moeten doorlopen - inclusief het zoeken van minimuizenkeutels in een bak zaagsel.

Je kunt wel degelijk verschil maken

De Leidse medezeggenschap is misschien niet perfect, maar studenten hebben er zeker iets te zeggen, betoogt **Björn de Ruiter**.

Als voorzitter van Lijst Vooruitstrevende Studenten (LVS) kon ik een lachje niet onderdrukken toen ik las hoe columnist Omar Ghaly op geestige wijze het bestaan van studentmedezeggenschapspartijen aan diggelen probeerde te slaan ('Ik beloof u: ik ga mij keihard inzetten voor mezelf', *Mare* 24, 7 april).

De universitaire medezeggenschap werd beschreven als een beerput van illusie en pretentie. Mijn ouders voedden mij op met de gedachte dat je iemand niet uitlacht als diegene iets niet goed begrijpt, maar dat je het dan iemand uitlegt. Bij dezen.

Volgens Ghaly zou de medezeggenschap bestaan uit 'faculteitsprominenten en vage kennissen' en worden studenten gelokt met 'mooie beloftes over vooruitstrevendheid'. Bovendien presenteerde hij de nieuwe, door hem opgerichte eenmanspartij: bvo, ofwel Belang Van Omar. Over de afkorting was duidelijk nagedacht, gezien de alcoholische connotatie die elke student ogenblikkelijk zal oppikken. Bij verkiezing zou, jazeker, zijn eigenbelang vooropstaan. Om het beleid der bvo, vooralsnog gebaseerd op fastfood en voetbal (uiteraard onmisbaar voor iedere zichzelf respecterende student), kunnen we ook absoluut niet heen. Een geduchte concurrent. Dit schaamteloze charmeoffensief is echter voornamelijk gebaseerd op vooroordelen en onwetendheid. Mijn partij, LVS, presteert al jaren uitstekend in de 'beerput' die universitaire medezeggenschap heet. Ondanks velelei tegenslagen is LVS inmiddels op vele faculteiten toonaangevend. Generaties enthousiaste en minstens even ambitieuze studenten legden het fundament voor een stabiele partij, die op inhoud, zonder eigenbelang, het verschil probeert te maken, met als doel van deze universiteit een mooiere plek te maken.

LVS is een partij met een Commissie Beleid, die ieder jaar een partijprogramma met speerpunten voor iedere faculteit produceert, die vervolgens worden uitgedragen door de verkozen raadsleden. Een partij met denktanks over afwisselende thema's. Een partij die raadsleden niet *rücksichtslos* de raden in slinger, maar hen tijdens hun raadsjaar uitvoerig volgt, begeleidt en evalueert. Het is een partij die banden onderhoudt met o.a. het diversiteits- en inclusie-orgaan van de universiteit, duurzaamheidsorganisaties en landelijke studentenorganisaties als de Lsv b en het Iso. Een partij waarvan leden en oud-leden in gemeenteraden zitten. Een partij die een klankbordfunctie heeft voor studenten, een discussieplatform biedt en, als klap op de vuurpijl, een gezellige vereniging vormt! In de afgelopen twee jaar is ons leidental verviervoudigd en dat is niet voor niets. Wij bieden een alternatief voor de standaard studentenvereniging. Wij zijn trots op wat we doen!

Dit weet de heer Ghaly allemaal niet, hoewel hij meermaals door LVS is benaderd om daadwerkelijk over beleid te gaan meedenken en een inhoudelijke bijdrage te leveren. In plaats daarvan besluit hij een eenmanspartij op te richten, terwijl samenwerking juist de hoeksteen van de medezeggenschap is!

Ik ben echter de moeilijkste niet. Hoewel de heer Ghaly ons heeft afgewezen, wil ik hem nogmaals van harte uitnodigen een kijkje bij ons te nemen. Iedere LVS'er zou graag met hem in gesprek gaan. Onze raadsleden regelen zaken waarvan hij amper weet heeft: toegankelijkheid van gebouwen voor studenten met een functiebeperking, extratijdregelingen, openingstijden van gebouwen, duurzaamheidszaken, de faciliteiten voor internationale studenten, maar ook de universitaire voedselvoorziening (wat de heer Ghaly zeker zal bekeuren).

Toegegeven, de medezeggenschap in Leiden is niet perfect. De verkiezingsopkomst is laag en goede mensen vinden blijkt lastig. Daarom deze oproep aan alle studenten: verdiep je in medezeggenschap, denk mee, oefen invloed uit op het diversiteitsbeleid! Voor een enthousiaste student met een geestdrift om het juiste te doen is bij LVS altijd plaats! Wees welkom! Mijnheer Ghaly, mijn ouders kunnen rustig slapen. Ik heb u uitgelegd hoe het wel zit.

BJÖRN DE RUITER is voorzitter van Lijst Vooruitstrevende Studenten (LVS)

Basisbeurs kan de publieke sector helpen

Hoe hoger de studieschuld, hoe eerder studenten een goedbetaalde (in plaats van nuttige) baan kiezen om snel te kunnen aflossen. Wellicht kan de terugkeer van de basisbeurs het tij keren, hoopt **Max van Lent**.

FOTO TACO VAN DER EB

Onlangs heeft het kabinet besloten dat de basisbeurs opnieuw wordt ingevoerd. Vanaf het studiejaar 2023-2024 krijgen alle studenten, ook die al met hun studie bezig zijn, een tegemoetkoming in de kosten. Het voorstel zoals het er nu ligt: 91 euro voor studenten die thuis wonen en 255 euro voor uitwonende studenten. De aanvullende studiebeurs – die afhangt van het inkomen van de ouders – blijft ongewijzigd.

Door de invoering van het leenstelsel in 2015 zijn de bedragen die studenten moeten lenen voor hun studie flink gestegen. Dit is logisch want de basisbeurs – een gift van de overheid – lopen de studenten sinds dat jaar mis. Dat het leenstelsel tot financiële onvrede van studenten heeft geleid is logisch. Daarnaast maakt de studielening het ook nog lastiger om een woning te kopen.

Wat echter nauwelijks aandacht heeft gekregen de afgelopen jaren is dat studenten die veel geld hebben moeten lenen om hun studie te bekostigen andere keuzes maken op de arbeidsmarkt. Een uitgebreide studie in de Verenigde Staten maakt gebruik van een beleidsverandering waarin sommige cohorten studenten een studielening krijgen en andere een studiebeurs als gift. Vervolgens keken de onderzoekers welke banen deze studenten krijgen. En wat blijkt? Studenten die door de beleidsverandering minder hebben hoeven lenen, kwamen vaker in banen terecht die een lager

salaris bieden, maar wel een belangrijke publieke taak hebben. Te denken valt aan banen in de zorg, het onderwijs, of andere overheidsbanen. Een verklaring voor deze bevinding is dat studenten met een hogere studieschuld vooral snel van hun schuld af willen komen en daarom een beter betaalde baan ambiëren, ook als dit ten koste gaat van andere baanvoordelen zoals nuttig werk, flexibele werktijden of meer vrije tijd. Nu is de situatie in Nederland rondom studeren en collegegelden structureel anders dan in de vs. Zo zijn de leningen in de vs vaak hoger, en is de terugbetaalregeling minder genereus. Echter de noodzaak om voldoende inkomen te hebben – om bijvoorbeeld een hypotheek af te sluiten – is ook in Nederland groot.

Mijn ervaring is ook dat een deel van de laatste lichting studenten vooral een goedbetaalde baan wil direct na het afstuderen. Zo komt het niet zelden voor dat een goede student – die uitermate geschikt zou zijn voor een baan in (wetenschappelijk) onderwijs of bij de overheid – kiest voor een baan in het bankwezen of bij een commerciële consultant. Mijn mening is dat dit zonde is, en deze topstudenten juist veel kunnen betekenen in een baan in de (semi-)publieke sector. Daarnaast lopen we ook als maatschappij wat mis. De maatschappelijke opbrengsten van werk in de publieke sector – zo laat onderzoek zien – zijn doorgaans groter dan in de private sector. Zeker als we onderwijs en zorg vergelijken met een baan in bijvoorbeeld de financiële sector. Verder doen studenten zichzelf mogelijk ook tekort. Een goed salaris is zeker van belang, maar het gevoel van werk doen dat nuttig is voor de maatschappij is dat ook. En die banen vind je vaker in de publieke sector. Kortom, een mooie bijvangst van het herintroduceren van de basisbeurs kan zomaar een stijging van het aanbod van docenten, zorgmedewerkers en ambtenaren zijn, in plaats van nog meer commerciële consultants en financieel managers.

MAX VAN LENT is universitair docent economie aan de Universiteit Leiden

GEEN COMMENTAAR

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN | ILLUSTRATIE SILAS

Zelfs in duistere leenstelseltijden was er altijd nog een pot geld beschikbaar voor mensen die het nodig hadden. Ook als straks het stuftijdperk opnieuw aantreedt, blijft de aanvullende beurs bestaan.

Het gekke: een kwart van degenen die recht hebben op gratis geld ter waarde van de maandelijkse huur van een studentenkamer (ruim vierhonderd euro, auw) vraagt het niet aan.

Nog gekker: deze studenten weten wel hoe ze datzelfde bedrag moeten lenen, dus de site van Duo snappen ze prima.

Laten we er voor het gemak van uitgaan dat mensen liever geld krijgen dan lenen, dus blijktbaar is het gemakkelijker om een schuld op te bouwen dan om een toeslag aan te vragen. Een wijze les voor het leven na de studententijd. Hoe gratiser het geld, hoe harder je moet zoeken.

Een andere levensles die de overheid kennelijk ook graag meegeeft, is dat bureaucratie niet je vriend is als je uit een moeilijke situatie komt. Wie uit een ontwricht gezin komt en ook aanspraak wil maken op de aanvullende beurs, staat een pijnlijke strip search van ome Duo te wachten.

Een even korte uitleg vooraf: de overheid verwacht van ouders dat ze een bijdrage leveren aan de studie van de kinderen. Verwacht, niet verplicht. Als ouders te weinig

verdienen, krijgt het kind een aanvullende beurs. Wat 'te weinig' is, staat momenteel ter discussie in de Tweede Kamer, omdat ook veel ouders in de middenklasse de ouderbijdrage niet (kunnen) betalen. Maar dat terzijde. Die ouderbijdrage berekent duo over het inkomen van beide ouders. Maar wat als je je ouders niet kunt vinden? Of je vader al jaren alleen op familiebegrafenissen ziet? Of na jarenlange conflicten eindelijk het contact hebt verbroken of tot het minimum hebt beperkt?

Dan zegt duo: bewijs het maar.

Je mag namelijk een ouder buiten beschouwing laten, maar daarvoor moet de toekomstige student een torenhoge bewijslast aanleveren, waarvan de echtscheidingspapieren misschien nog het makkelijkst zijn. Een structureel

conflict met een vader of moeder? Schrijf allebei (!) een uitgebreide verklaring waar het allemaal mis is gegaan tussen jullie. Weet je het adres van je ouders niet? Waarom niet? Graag een verklaring van jou en een deskundige over de relatie.

Ouder niet meer gezien sinds voor je twaalfde? Dit is een leuke: bewijs maar dat je geen contact hebt gehad. Niet zo gek dat je dan liever leent. Zelfs degenen die het wel aandurven, lopen tegen snoeihande regels aan. Een greep uit een paar rechtszaken.

Een student die als kind vier jaar gedwongen bij haar verslaafde vader woonde en voor haar gehandicapte zusje moest zorgen, kreeg ongelijk omdat ze na afloop van de omgangsregeling nog een paar zondagmiddagen bij haar pa langs was geweest.

Een student met prts die door haar vader op jonge leeftijd was aangevallen, kreeg ongelijk omdat ze jaren later nog – noodgedwongen – twee weken bij hem had gelogeed. Een jongen verbrak op zijn zeventiende het contact met zijn gewelddadige vader, maar kreeg ongelijk omdat hij

indertijd geen aangifte had gedaan. Of, van een iets andere aard: een vrouw zocht na zeventien jaar contact met haar vader, die niet van haar bestaan wist. Daarna zag ze haar vader soms bij alimentatie-rechtszaken. Dat is contact, was het oordeel. Ze kon ook niet bewijzen dat hij haar geestelijk leed had bezorgd.

Hij was er immers nooit geweest. Regels zijn misschien regels, maar dit zijn geen situaties waarin redelijk-kerwijs kan worden verwacht dat de hufterouder lekker gaat bijdragen. Ook een recent rapport van de overheid over waarom studenten maar geen gratis geld aanvragen, stelt dat de complexe procedures in de weg staan. De minister wil een stukje van de toekomstige basisbeurs opofferen om de aanvullende beurs bij de juiste personen te krijgen.

Mag er dan ook wat naar deze groep?

Geen contact met je hufterouders? Bewijs het maar!

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Hoofredactie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid, m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Susan Wichgers
s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Koen Spil (stagiair)
k.a.a.spil@umail.leidenuniv.nl

Medewerkers: Pim Bakx | Remco Breuker | Omar Ghaly | Maia de Quay | Olaf Leeuwis

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, Jostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad>

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Zoë van Litsenburg | Roel van Niekerk | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

Abonneer je op onze nieuwsbrief

Elke maandag in je inbox met het laatste universiteitsnieuws, interviews met wetenschappers en verhalen over het studentenleven. Zodat je altijd op de hoogte bent!

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4,500 euro te boven gaan.

De Leidse Milieuraad zoekt adviseurs. De Leidse Milieuraad (LMR) adviseert het college van B&W over het gemeentelijk milieubeleid, de duurzaamheidsopgaven en over de milieu-aspecten van ander gemeentelijk beleid. De LMR brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan het college. De Leidse Milieuraad zoekt adviseurs / nieuwe leden, wonend in of bij Leiden, voor drie thema's: Afval en Circulaire Economie, Mobiliteit en Stedenbouw, Algemeen stedelijk milieubeleid. **Voor uitgebreide informatie** over deze functies met tijdsbeslag en vergaderfrequentie kijk je op <http://www.leidsemilieuraad.com>

Ben je goed in agenderen, documenteren en notuleren? Kan je met vertrouwelijke stukken omgaan? Dan zijn wij op zoek naar jou. **De medezeggenschapsraad Praktijkschool Het Waterland**, Boerhaavelaan 345, Leiden heeft dringend een **notulist nodig**. De taken zijn: Uitnodigen leden per mail, meesturen van stukken, notuleren van vergaderingen. Ongeveer 8 x per schooljaar van ongeveer 2,5 uur en niet tijdens schoolvakanties. Door deze functie kan je ervaren hoe

een school bestuurlijk werkt. Je ontvangt een vergoeding van **€100,00 per vergadering**. Informatie of interesse? Mail naar mr@hetwaterland.nl

Inloopconcert gegeven door Marieke Stoel (orgel) Academiegebouw, Rapenburg 73 **Woensdag 4 mei** van 13.00 uur tot 13.30 uur. Toegang gratis. **Inloopconcert** gegeven door Geerten van de Wetering (orgel) Academiegebouw, Rapenburg 73 **Woensdag 11 mei** van 13.00 uur tot 13.30 uur. Toegang gratis.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord**, 4 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. **Leiden-Zuid**, *4 leerlingen basisonderwijs, 1 leerling uit Voorschoten met vergoeding. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdkoomen@owwleiden.nl

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

LAMME LEIDSE MEMES

Leiden University career week groot succes: Meer dan vijf geschiedenisstudenten melden zich aan voor andere studie

DE DAS

Alsof zijn drums kapot moeten

Op zijn tachtigste verjaardag speelt de eigenzinnige drumlegende Han Bennink nog steeds als een bezetene. 'Ik haat free jazz. Wat nou free? Krijg je er niet voor betaald?'

DOOR KOEN SPIL
FOTO FRANCESCA PATELLA

De naam zegt het al. In De Roode Bioscoop, een voormalig socialistisch-anarchistisch filmhuis, is alles rood: de gordijnen, het behang, de balustrade en zelfs de elektrische gitaar. Boven het podium hangt een portret van een muzikant die eronder achter zijn trommels plaatsneemt. Hij lacht, schreeuwt en drumt als een malle. De houtsplinters vliegen van zijn stokken. Hij speelt alsof zijn drumstel kapot moet. Het is Han Bennink, en hij viert vandaag zijn tachtigste verjaardag.

Hij wisselt de hardste bonken af met zachte tikjes of stiltes, en werkt zowel met zware tromstokken, kwastjes als zijn blote handen. Kort voor het optreden maakt de drummer een *settlist*, waarop staat wie van de gastmuzikanten er bij welke nummers gaan meespelen. De rest is improvisatie. Zo roept Bennink opeens violist Mary Oliver naar voren. Ze reageert verbaasd: 'Nu al?'

Het antwoord is ja. Meteen klinkt er een gewelddadige kofonie. De onvoorspelbare gitarist Terrie Ex - van punkband The Ex - springt in de rondte met een drumstok tussen zijn tanden en laat zijn snaren knarsen.

Dan kondigt Bennink het 'kindertrio' aan: met Reinier Baas en Ben van Gelder speelt hij een rustiger, melodisch stuk waarbij hij schuivende geluiden maakt door met zijn vingertoppen over de snaredrum te wrijven. 'De blik is vooruit', verklaart de drummer. 'Ik speel hier met muzikanten die voor mij van de vierde generatie zijn.' Het publiek loopt soms even naar voren om een kijkje te nemen. Een oudere man in een keurig jasje loopt naar het podium om een foto te maken. Iemand anders zit vooraan op de grond om de muzikanten beter te kunnen zien. Als er een glas omvalt in de zaal roept Bennink: 'Mooi!'

'Het is mij eigenlijk komen aanwaaien', zegt hij voorafgaand aan het optreden. Speciaal voor het interview is hij eerder teruggelaten van zijn verjaardagsdiner, en in het aankomsthalletje van De Roode Bioscoop - waar hij dit weekend maar liefst drie avonden optreedt - stoppen bezoekers hem tal van cadeaus toe. 'Mijn vader was slagwerker bij een radio-orkest. Eerst speelde ik met Jan en alleman, als ik maar kon drummen.' Maar terwijl zijn naam en status groeiden, werd hij kieskeuriger. 'Toen kon ik gaan selecteren met wie ik speelde. Ik heb met de meest uiteenlopende artiesten gespeeld: van Nina Simone tot Johnny Jordaan. In Duitsland heb ik opgetreden met soulzanger Percy Sledge. Toen reden we door Düsseldorf in een Cadillac, met een glaasje Cointreau in de hand. 'Een heleboel Amerikaanse drummers zijn belangrijk voor mij geweest, maar mijn culturele achtergrond is Nederlands. Ik ben maar een eenvoudige boerenlul, ik luisterde gewoon graag naar jazz. Als ik mijn idolen hoorde, dacht ik: zo wil ik ook spelen. Maar dat is net zoals wanneer ze Rembrandt

gaan naschilderen op tv. *Fuck that shit!* Eén Rembrandt is meer dan genoeg.'

Bennink staat bekend om zijn eigenzinnigheid. Hij werd een van de kernfiguren van de Nederlands jazzscene sinds de jaren zestig van de vorige eeuw, toen hij het Instant Composers Pool (ICP) oprichtte met Misha Mengelberg en Willem Breuker. Hier gingen improvisatie, humor en absurdisme hand in hand. Geïnspireerd door het dadaïsme gebruikt hij alledaagse objecten om muziek te maken - denk aan een pizzadoos of een stapel kazen. 'Ik dronk toen nog geen wijn, maar ik gebruikte wel een wijnfles tussen een stoel.'

Nog steeds begint hij bij optredens spontaan op de grond te drummen en legt hij regelmatig zijn voet op de snaredrum. 'In mijn ogen kan een drumsolo beginnen met twee half verbrande lucifers die je neergooit, maar het moet wel een spectaculair einde hebben. Andersom kan natuurlijk ook. Vroeger verzamelde ik opgezette dieren, ik had toen ook een mensenschedel. Daar drumde ik soms op. Thuis heb ik nu het schild van een soepschildpad. Als je die omdraait en je begint te drummen, dan maakt het een prachtig geluid.'

Hoe onorthodox zijn stijl ook mag zijn, waag het niet om het *free jazz* te noemen. 'Ik haat dat begrip. Wat is nou *free*? Krijg je er niet voor betaald? Ik zei altijd: als je echt die kant op wilt, wacht dan af tot de KNM een donderbui aankondigt en zet je drumstel buiten met microfoons. Dan heb je de beste Weather Report (Amerikaanse jazzband, *red.*) die je ooit gehoord hebt.'

'In de jaren zestig begon ik het tempo los te laten. Ik heb met veel jazzartiesten gespeeld. In '67 speelde ik met Sonny Rollins, die is nog best wel conventioneel. In die tijd speelde ik ook al met Peter Brötzmann en Willem Breuker, daar is geen tempo nodig. Naderhand vond ik dat minder leuk, want een drummer is gemaakt om tempo te spelen. Zijn verjaardagsconcert eindigt die avond met het toepasselijke stuk 'Weer is een dag voorbij', gecomponeerd door Misha Mengelberg. 'Mede met hem heb ik het ICP-orkest opgericht. We hebben over de hele wereld gespeeld en werden het beste improvisatie-orkest genoemd, tot dat we twee jaar geleden plotseling na negentien jaar geen subsidie meer kregen.' Het laatste stuk begint kalm, met zwevende gitaartonen en een schelle saxofoon. Maar het eindigt met een hard, knal-lend einde, zoals alleen Bennink dat kan.

'Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is. Als ik mijn eigen opnames hoor, dan hoef ik maar twee klappen te horen om te weten dat ik het ben.'

Trio: Bennink, Baas en Van Gelder treedt op in het Muziekhuis/Qbus, Zaterdag 30 april, 20:30, Middelstegegracht 123, Leiden, Toegang €16, studenten €10

‘Graffiti kan ook therapeutisch zijn’

DOOR SUSAN WICHERS
FOTO TACO VAN DER EB

Wat staat er op de muur?

‘Aan de baby op deze muur zit sentimentele waarde. Ik heb het gemaakt toen ik me heel slecht voelde, daarna voelde ik me beter. Soms werkt graffiti therapeutisch.’

‘Op mijn veertiende begon ik ermee, puur uit verveling. Eerst in een schrift, daarna op tafels, en dat breidde zich uit naar muren. In het dorp waar ik vandaan kwam, was er verder niemand die graffiti deed. Toen ik het ook in een stad dichtbij ging doen, kwam ik wat meer in aanraking met de cultuur en ongeschreven regels.’

Hoe werkt dat?

‘Het is vrij vijandig en competitief. Som-

mige regels zijn logisch: je gaat niet over iemand anders’ werk, want iemand heeft er een strafblad voor geriskeerd. Maar soms gaat het wel heel ver, als je per ongeluk een ongeschreven regel overtreedt en ze meteen willen weten waar je woont enzo.’

En je verdient er dus geld mee?

‘Ik word ingehuurd voor opdrachten, vaak bij jongerenorganisaties waar ik ook vrijwilligerswerk doe of via mijn instagram @girav... Nu ben ik bijvoorbeeld bezig met een project voor het muziekfestival in de Stevenshof. Samen met jongeren maak ik een decor voor muziektredens. Daarnaast geef ik bij het STRAAT Museum in Amster-

dam tours over street art en graffiti. De graffitiscene is klein, en ze wisten dat ik me verdiepte in de geschiedenis en maatschappelijke context van graffiti. ‘Die scene verschilt per stad. In Amsterdam zijn ze bezig met street art en toerisme, in Utrecht zie je meer traditionele graffiti, dus veel tags. Hier in Leiden is het vooral dood, want de gemeente heeft een zero-tolerancebeleid. ‘Al jaren probeer ik een legale muur voor elkaar te krijgen, maar het lukt niet. Dat terwijl het Lucas van Leyden-fonds, dat bepaalt welke kunst er in de openbare ruimte van Leiden komt, een grote pot met geld heeft en daarmee een Koreaanse kunstenaar laat overkomen. Heel elitair, vind ik. Als ze nou ook eens wat voor de lokale artiesten overhouden... Maar wij krijgen niks.’

Het stigma op graffiti zal vast niet meehelpen.

‘Mensen denken inderdaad aan criminelen die onder een spoorbrug of langs snelwegen stiekem wat neerzetten. Ik denk dat ongeveer vijf procent van de graffiti-artiesten het alleen doet voor de adrenalinekick. De rest wil gewoon wat moois maken.

‘Dat heb ik uitgelegd aan de gemeente, maar het heeft weinig zin. Puur economisch zou het ook een goede deal zijn om een legale muur te maken: het scheelt tonnen aan graffiti wegpoetsen. Veel artiesten beginnen een carrière in de kunst, en die vertrekken nu allemaal naar Amsterdam. Dat is toch zonde?’

Zie jij ook een carrière in de kunst voor je?

‘In zekere zin heb ik die al, maar er is een verschil tussen mensen die je opdrachten geven en mensen die echt jouw werk kopen. Dat zou wel tof zijn, al vind ik tours geven ook heel leuk. Dat zegt wat, want in het verleden ging dat niet zo goed, werken voor een baas. Ik zit goed op mijn plek.’

COLUMN | OMAR GHALY

Ramadan in de BlaBlaBus en de Burger King

Zoals een groot deel van het Nederlandse volk trok ik in het paasweekend naar Frankrijk. Met een groep vrienden ging ik naar Lille in het noorden van *la douce France*. Aldaar vergaapten we ons aan de verplichte

nummertjes: het museum voor de schone kunsten, het geboortehuis van Charles de Gaulle, iedere kerk die je toevallig tegenkomt.

Tot zover *nothing out of the ordinary*.

Complicerende factor tijdens dit weekend vol vertier en vermaak was dat het midden

in de ramadan viel. Met een paar onorthodoxe etenstijden en diëtair keuzes – weinigen zullen naar Frankrijk gaan voor de kebabzaken – was dit best te combineren met een relaxed vakantiegevoel.

Echt problematisch werd het pas tijdens de terugreis. We keerden huiswaarts in een

bus van het bedrijf BlaBlaCar en die vertrok rond half acht ’s avonds. Dat betekende voor mij dat ik ergens op de Belgische snelwegen het vasten mocht verbreken. Ik haalde wat fruit, een croissantje en een soort Franse appelflap bij de lokale super en hoopte dat ik het zou uithouden tot ik weer op vaderlandse bodem stond. Dit was gerekend buiten het strikte regime dat in de bus gold. Op mijn ticket stond namelijk dat het ten strengste verboden was om in het voertuig te eten. In mij woedde een tweestrijd. Aan de ene kant had ik een flink rammelende maag, aan de andere kant ben ik een gezagstrouwe burger die zich gedwee voegt naar de regels.

Met nog tien minuten te gaan tot het breken van het vasten kwam de voorzienigheid met een oplossing voor mijn probleem. Onze bus reed een tankstation binnen waar ik vanuit mijn ooghoek al een Burger King had gespot. Onze chauffeur riep door de intercom dat we een pauze hadden van *trente minutes*. Ik

kon wel een dansje doen van vreugde.

Om geen minuut van de *trente* die mij vergund waren te verspillen sprintte ik naar binnen en plaatste ik mijn bestelling. Na een paar minuten zag ik ook onze chauffeur daar staan. Hij vroeg aan een medewerker of ze een bakje eten van hem konden verwarmen. Ik zag de bui al hangen en vroeg hem in het Arabisch hoe laat we het vasten mochten verbreken. Hij antwoordde dat dat over twee minuten mocht.

Daar het er niet naar uitzag dat de Burger King mijn bestelling binnen die twee minuten klaar zou hebben, nodigde hij mij uit om met hem mee te eten. En zo kwam het dat hij, een Frans-Marokkaanse buschauffeur, en ik, een Nederlands-Egyptische student, samen dadels en fruitsap deelden in een Burger King voor de ring van Antwerpen.

We keuvelden wat over wat we in het dagelijks leven deden. We hadden moeite met elkaars dialecten maar konden tot op zekere hoogte begrijpen wat de ander wilde zeggen. Hij vertelde me dat hij al een tijd lang deze route reed, steeds maar weer van Parijs naar Amsterdam en weer terug.

Nadat we uitgegeten waren stapten we volaan de bus in. Twee mensen wiens paden voor twintig minuten kruisten en die daarna even makkelijk weer uit elkaar gingen.

‘In mij woedde de tweestrijd: aan de ene kant een rammelende maag, aan de andere kant de gezagstrouwe burger’